

ISSN: 1994-4217 (Print) 2518-5586(online)

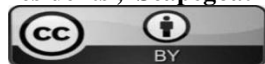
Journal of College of Education

Available online at: <https://eduj.uowasit.edu.iq>Dr. Raad Hassan Ali
Al-AttabiWasit University,
College of Arts
Department of
Sociology

Email:

ralataby@uowasit.edu.iq

Keywords:

Value conflict , cultural
and social integration ,
The crossing , kibbutz
residents , Scapegoat

Article info

Article history:

Received 28.Jul.2025

Accepted 21.Aug.2025

Published 10.Nov.2025

The Conflict of Values and Its Impact on Cultural and Social Integration between Jews of the crossing and Kibbutz Residents: A Study of the Novel(Scapegoat) by the Iraqi Jewish Author Eli Amir

A B S T R A C T

The phenomenon of value conflict is one experienced by most societies, particularly those that receive immigrants and newcomers. This phenomenon is inherently tied to life in any society and manifests at all levels of social existence, in social phenomena such as role conflicts or social relationships. Moreover, it significantly impacts the issue of cultural and social integration. This study explores the theme of value conflict between Jews of the crossing and kibbutz residents during the 1950s, shortly after the establishment of the "Hebrew state" in occupied Palestine, where two distinct cultures met: the Eastern-oriented culture of Jews of the crossing and the Western-oriented culture of kibbutz dwellers. The novel Scapegoat by Jewish author Eli Amir reflects the challenges of adaptation and integration into kibbutz society, despite the protagonist Nuri's considerable efforts to assimilate into this new community. Ultimately, all his attempts end in failure.

© 2022 EDUJ, College of Education for Human Science, Wasit University

DOI: <https://doi.org/10.31185/eduj.Vol61.Iss1.4638>

صراع القيم وأثره على الاندماج الثقافي والاجتماعي بين يهود المعبرا وسكان الكيبوتس

رواية (ديك الفداء) للكاتب اليهودي العراقي إيلي عامير أنموذجا

م.د. رعد حسن علي العتابي

جامعة واسط / كلية الآداب - قسم علم الاجتماع

الملخص:

ظاهرة صراع القيم من الظواهر التي تعاني منها اغلب المجتمعات وبالخصوص المجتمعات التي تستقطب المهاجرين والوافدين الجدد ، وان هذه الظاهرة لصيقة بالحياة في اي مجتمع وانها توجد في كل مستويات هذه الحياة ، على مستوى الظواهر الاجتماعية كالصراع بين الادوار او العلاقات الاجتماعية ، كما ان لهذه الظاهرة الاثر الكبير في مشكلة الاندماج الثقافي والاجتماعي . تتناول هذه الدراسة موضوع الصراع القيمي بين يهود المعبرا وسكان الكيبوتس في خمسينيات القرن

العشرين بعد فترة وجيزة من تأسيس (الدولة العبرية) في فلسطين المحتلة حيث لقاء ثقافتين مختلفتين، ثقافة يهود المعبرا ذات الطابع الشرقي وثقافة اليهود من سكنة الكيبوتس ذات الطابع الغربي في رواية (ديك الفداء) للكاتب اليهودي ايلي عامير ، تعكس لنا الرواية صعوبة التأقلم والاندماج مع سكان الكيبوتس على الرغم من بذل الكثير من الجهود من اجل الاندماج في هذا المجتمع الجديد من قبل بطل القصة نوري ، ألا ان كل محاولاته فشلت .

الكلمات المفتاحية: صراع القيم، الاندماج الثقافي والاجتماعي، المعبرا ، سكان الكيبوتس، ديك الفداء .

**קונפליקט הערכים והשפעתו על האינטגרציה התרבותית והחברתית בין יהודי המעברה לתושבי הקיבוץ
רומן (תרנגול כפרות) מאת הסופר היהודי העיראקי אלי אמיר כמודל**

מאת : מ.ד. רעד חשן עלי אל- אתאבי

אוניברסיטת / וואסית פקולטת הארתס

סיכום:

קונפליקט הערכים הוא תופעה שרוב החברות סובלות ממנה, במיוחד חברות המושכות אליה מהגרים ומגיעים חדשים. גם תופעה זו טבועה בחייה של כל חברה וקיימת בכל רמות החיים, ברמת התופעות החברתיות, כמו הקונפליקט בין תפקידים או יחסים חברתיים, לתופעה זו יש גם השפעה רבה על בעיית האינטגרציה התרבותית והחברתית. מחקר זה עוסק בסוגיית הקונפליקט הערכי בין יהודי המעברה לתושבי הקיבוץ (האזוריים) בשנות ה-50, זמן קצר לאחר הקמת "מדינת העברים" בפלסטין הכבושה, שם נפגשו שתי תרבויות שונות, תרבות מזרחית של יהודי המעברה והתרבות המערבית של יהודי הקיבוץ ברומן (תרנגול הכפרות) מאת הסופר היהודי אלי עמיר, הרומן משקף את הקושי בהסתגלות ובהשתלבות עם תושבי הקיבוץ, למרות המאמצים הגדולים שמשקיעה גיבור הסיפור, נורי, להשתלב בקהילה חדשה זו. אך כל ניסיונותיו נכשלו.

מילות פתיחה: קונפליקט הערכים, אינטגרציה תרבותית וחברתית, המעברה, תושבי קיבוץ, תרנגול כפרות.

מבוא: בעית המחקר:

הגדרת בעיית המחקר (כנושא מוקף עמימות) ותופעה הדורשת הסבר. (حسن، 1980:148) לכן, המפגש בין תרבויות המהגרים והבדלים ביניהן בנושאים שונים כגון דת, חילוניות, עברם של יהודי התפוצות לעומת עצמאות לאומית, מנהגים, מסורות, חדשנות, כמו גם בעיות הקיבוץ והסתירות בין ערכי הסוציאליזם לערכי הדמוקרטיה והציונות, מצב זה הוביל לעימות חריף בין שתי תרבויות שונות, האחת מזרחית והשנייה מערבית. קונפליקט זה לרוב מוסתר ולפעמים הוא גלוי בברור.

חשיבות המחקר:

חשיבותו של מחקר זה קשורה לחשיבותם של ערכים ולהבדלים ביניהם, והמושג של קונפליקט ערכי הוא אחד המושגים הבולטים והחשובים ביותר בפסיכולוגיה חברתית ובחקר ערכים והשפעתם על שילובן של קבוצות קטנות ומודרניות, אלו שאמורים לשתף פעולה זה עם זה באמצעות הסכמה או אי הסכמה בערכים, דבר המשפיע ישירות על רמת האינטגרציה של הפרט עם שאר חברי החברה.

מערכת הערכים של הקבוצה היא אחד הממדים העיקריים של האישיות וניתן להשתמש בה כדי להבין את ההתנהגות, בנוסף, מערכת הערכים שונה מקבוצה אחת לאחרת, מה שמוביל לתופעה של חוסר אינטגרציה ערכית, אשר בתורה מובילה לחוסר או קושי באינטגרציה תרבותית וחברתית בין קבוצות, משום שהיעדר או שוני בערכים אלה מובילים לכך שהפרט ירגיש בניכור מעצמו ומכל הסובבים אותו, והוא יאבד את המוטיבציה להשתלב עם אחרים בכל רמות החיים וחיי היומיום על מנת לשמר את זהותו התרבותית.

מטרות המחקר:

- 1- חשיפת רמת ההבדל התרבותי בין יהודים ספרדים ליהודים אשכנזים
- 2- חשיפת רמת אי-השילוב החברתי בין יהודי מזרח ליהודים מערביים.
- 3- הבהרת מקורות ההבדלים התרבותיים בין היהודים ברומן (תרנגול כפרות)
- 4- הבהרת מקורות ההבדלים החברתיים וחוסר האינטגרציה בקרב יהודים ברומן (תרנגול כפרות)
- 5 - חשיפת האפליה ביחס בין יהודי המעברה לתושבי הקיבוץ(האזוריים) מצד פקידיים ברומן (תרנגול כפרות)

מחקרים קדומים :

- עלי מוחמד רשיד, צורות הניכור ברומן " תרנגול כפרות" של אלי עמיר, מְגִזֵין הארתס , מספר 136, 2021.

המחקר כלל את הנושאים הבאים:

המציאות ונסיבות חייו של אמיר. מושג הניכור. ניכור בסיפורת. נתונים אינטלקטואליים ברומן. ביטויים של ניכור ברומן. טכניקות נרטיביות ותפקידן בהדגשת חוויית הניכור.

- رشا حسن علي. العنصرية والاعتراب وتجلياتهما في رواية "ديك الفداء" للكاتب الإسرائيلي إيلي عامير. مجلة مركز بابل للدراسات الإنسانية، مج. 13، ع. 2023، 2 (دراسة باللغة العربية).

تم تقسيم الدراسة الى فصلين: الفصل الاول تحدثت فيه الباحثة عن سيرة الروائي ايلي عامير وتطرق بعد ذلك الى تعريف الاعتراب ثم التعريف بالرواية واهم أحداثها. اما الفصل الثاني فتناولت فيه الباحثة الدونية والاعتراب في هذه الرواية.

מתודולוגיית המחקר:

במחקר זה, השתמשנו בגישה אנליטית כדי לנתח את טקסטי הרומן, המשקפים את קונפליקט הערכים והשפעתו על אי-שילובם של יהודי התפוצות, מנקודת מבט תרבותית וחברתית, בקהילה הקיבוצית החדשה. תוכן המחקר מחולק באופן הבא:

הקדמה: כוללת 1- ביוגרפיה קצרה של המחבר 2- תוכן הרומן 3- הגדרת מונחי מחקר.

פרק ראשון: בעיית קונפליקט הערכים והשפעתה על האינטגרציה התרבותית. מכיל אלמנטים תרבותיים שהיו שונים בתפיסתם וביישומם בין יהודי המעברה לתושבי הקיבוץ ברומן (תרנגול כפרות) , כגון (1- שפה 2- אמנויות 3- מזון וביגוד 4- תרבות סוציאליסטית 5- מחשבה רפורמית מהפכנית 6- תרבות דתית).

פרק שני: בעיית קונפליקט הערכים והשפעה על האינטגרציה החברתית . מכיל תופעות חברתיות שונות בתפיסתן וביישומן בין יהודי המעברה לתושבי הקיבוצים ברומן (תרנגול כפרות) , כגון: (1- דפוסי יחסים חברתיים 2- ערוב בין המינים 3- השתתפות בעבודה 4- השתתפות דמוקרטית והייצוג במוסדות חברתיים 5- שייכות 6- מערכת משפחתית).

הקדמה:**ראשון : ביוגרפיה קצרה של המחבר:**

אלי עמיר, סופר ישראלי ממוצא עיראקי. הוא נולד בבגדאד בשנת 1937 בשם (פואד אליאס נאצח חלסצ'י) ועלה לפלסטין עם משפחתו בשנת 1950(Snir, 2003: 74). הוא החל את פעילותו הספרותית בפרסום סיפור במעריב בשנת 1975. הוא כתב מספר רומנים, והרומן הראשון שלו נקרא (תרנגול כפרות) בשנת 1983, שתורגם לשפות זרות. הוא עבד כמרצה באוניברסיטת בן גוריון וכמרצה בפורומים רבים בארץ ובחו"ל. הוא פרסם מאמרים רבים בעיתונים ישראליים וזרים בנושאים פוליטיים וחברתיים. (איתן, 2011: 22). היה פעיל פוליטי ישראלי, חבר במוסדות המרכזיים של מפלגת העבודה, והשתתף בכנסים רבים עם פלסטינים ומשלחות ממדינות ערב. בין תפקידיו, שימש כנציג ישראל בוועדה הרב-צדדית לפליטים ערבים במסגרת הסכמי אוסלו והשתתף בכנסים

חברתיים וציבוריים רבים שעסקו בפער החברתי (הון, 2019: 13). בספריו הוא ביטא את סבל ההגירה וההתבוללות, ואת משבר התרבויות, מזרחיות ומערביות, זרות ושונות, ותיקות ומתפתחות, שחייבות להתגבש בחברה משתנה. (קוז, 1991: 17). ניסיונו בקיבוץ וקריאתו בספרות עברית עיצבו את נקודת המבט הספרותית שלו. אמיר מספר על חוויותיו בקיבוץ: "שם [בקיבוץ] נחשפתי לספרות עברית. אם יש דבר אחד שעיצב אותי, זו הספרות העברית". (עמיר, 2011). כיהן כמנהל ארכיון משרד ראש הממשלה ועוזר ליועץ ראש הממשלה לענייני ערבים בין השנים 1964-1968, גם מילא מספר תפקידים נוספים בסוכנות, ביניהם סגן נשיא וסגן מנכ"ל, כיהן גם כמנכ"ל פדרציית יהודי המזרח בארצות הברית. (גוברין, 2015: 89). בשנת 1984 מונה למנכ"ל למוסד משיכה לנוער של הסוכנות היהודית והמשיך בתפקידו במשך עשרים שנה. כמו כן, כיהן כיו"ר מועצת המנהלים שלה עד פרישתו. (מורד, 1972: 9). עמיר פרסם עד כה שבעה רומנים, והם: "תרנגול כפרות", "מפריח היונים", "אהבת שאול", "פגישה עיוורת", "יסמין", "מה שנשאר", "ונער האופניים", הוא מתייחס בכל ספריו ובכל ראיונותיו, כמעט, לתרבות המזרח תיכונית, (הון, 2019: 13).

שני: תוכן הרומן:

נושא הרומן "תרנגול הכפרות" הוא קונפליקט מערכות ערכים והשפעתן על השתלבותם והסתגלותם של יהודים בארץ פלסטין הכבושה, קונפליקט בין שתי תרבויות שונות, אחת מזרחית והשנייה מערבית, סכסוך בין היהודים המהגרים שחיו במעברה לבין התושבים היהודים של הקיבוץ, ידוע שרוב תושבי המעברה הם יהודים מאסיה ומאפריקה, בעוד שתושבי הקיבוצים הם בעיקר מאירופה, מזרח אירופה ואמריקה.

עמיר מתאר את חייו של העולה ואת חי הקיבוץ. בעוד שחיי העולה מסמלים קשיים, ניוון, ייאוש ועבר, חיי הקיבוץ מסמלים קידמה, יצירתיות, תקווה וחיי עתיד. מנקודת מבט זו, אנו מגלים שהעולים מעדיפים את תרבות הקיבוץ, למרות כל קשיי ההסתגלות והניסיונות להשתלב בתרבות זו, הזרה לחלוטין להבנתם ולגידולם. גם כן הוא מתאר את קריסת המסגרות וההיררכיות של החברה היהודית המסורתית. חברי הקיבוץ המהפכניים, שנטשו את משפחותיהם בגלות, מבקשים לא רק להנחיל להט סוציאליסטי מהפכני בסביבתם, אלא גם לדחוק בהם להגן על עצמם ולמרוד במסגרות הקיימות - משפחה ודת - שכובלות את הפרטים בחוקים הנוקשים. בנים ובנות מפסיקים להקשיב להוריהם, וגם הרב נראה מאבד את מעמדו וסמכותו, אפילו בעיני קהילת המעברות עצמה. אירועי הרומן מבוססים על אירועים אמיתיים שהתרחשו בשנת 1950 ואילך בקרב קבוצת מהגרים צעירים, שרובם היו מעיראק. המחבר מסתמך על האוטוביוגרפיה שלו ועל תחילת הגירתו מעיראק לארץ פלסטין, שם הוא מתאר לנו את ההבדל והקונפליקט בין אלמנטים חברתיים ותרבותיים שונים כגון סוגיית הדת, החילוניות, עבר התפוצות, העצמאות הלאומית, המסורות והחדשנות, המחבר מתייחס גם לבעיות הקיבוץ ולסתירה בין ערכים סוציאליסטיים לערכים דמוקרטיים וציוניים, הרומן מתרחש זמן מה לאחר הקמת המדינה העברית, והקונפליקט הישיר בין תרבות התפוצות המסורתית, המהפכנית והקפיטליסטית לבין תרבות הקיבוץ הסוציאליסטית והדמוקרטית הוביל להיסוס ולפחד מהחיים החדשים ותרבותם בקרב יהודי התפוצות.

הסופר השתמש בדמויות ראשיות ומשניות רבות, פשוטות ומורכבות כאחד, בסיסיות ושוליות כאחד, מזרחיות ומערביות כאחד, בתיאור אירועי הרומן שלו, אבל אירועי הסיפור סובבים סביב דמות ראשית, גיבורת הסיפור, הצעיר העיראקי, נורי, שעלה עם משפחתו מעיראק וחי במעברה. לאחר מכן עבר ממעברה עם קבוצת חברים כדי לגור בקיבוץ. אך צעירים אלה התמודדו עם קשיים בהסתגלות ובהשתלבות עם תושבי הקיבוץ (האיזוריים), שכן חלקם סירבו לעבוד בעבודות פשוטות וזרות, התמודדו עם יחס גזעני ועניינים אחרים שהובילו לבעיית השתלבות והסתגלות עם האנשים בחברה החדשה. למרות מאמציו הגדולים של גיבור הסיפור נורי, בניסיונותיו להשתלב ולהיות כמו תושבי הקיבוץ האזוריים, כל הניסיונות הללו נכשלו, ובסופו של דבר, נורי חזר למשפחתו במעברה כדי לחיות איתם לאחר שסבל מבחינה תרבותית וחברתית עם האיזוריים.

נזכיר בקצרה כמה מדמויות הרומן כדי להבין את תפקידן בהתפתחות האירועים. דמויות אלה: (נילי נערה מהמעברה, מכפר עיראקי קטן ועני. חברה קרובה של נורי, מנסה להשתלב עם האיזוריים בקיבוץ. היא עושה זאת על ידי לבישת מכנסיים קצרים. **בוזגלו** הוא מהגר מרוקני, נורי פגש אותו ב" אחוזה ". הוא התיידד איתו, והקשר ביניהם נמשך לאורך כל ההתרחשויות של הרומן. **הרצל (עבדאללה)** הוא היה ילד יתום ומוזנח בבגדד שהיגר

לארץ בגלל פעילותו הציונית של אביו החורג. **חזה מר עולם** הוא הבריון של המעברה שהפך לילד שקט בקיבוץ. הוא ממוצא כורדי. **ראובן** הוא ילד עוזב את הקבוצה לאחר שנתפס גונב מהקיבוץ כדי להילקח להוריו במעברה. **מצול**. **סוניה** היא מדריכה בקיבוץ ממוצא אשכנזי שהשפיעה על נורי לשקול להקים קיבוץ עם חבריו בנגב. **ישי** הוא מדריך בקיבוץ ממוצא אשכנזי **ניצה** הוא נערה מחוץ לקיבוץ, ממוצא אשכנזי, דוחה את אירוסיו של נורי בגלל מוצאו וחששה שידידותה עמו תתחזק לאחר קשריה עם ילדי הקיבוץ. **דולק** הוא תושב הקיבוץ ועובד באיסוף אשפה, שהתיידד עם נורי בזמן שהותו בקיבוץ, הוא מהזכיר לנורי את אביו. **אולגה** - שף ניצול שואה מהנהלת האחווה, אליו היו קשורים מאוד ילדי האחווה. **נחצ'ה** - דימוי סטריאוטיפי של ילד יהיר מקיבוץ. (حسن علي، 2023: 603).

שלישי: הגדרת מונחי מחקר: הגדרת מושגים ומונחים היא חיונית במחקר, מושגים הם מרכיב בסיסי בכל מחקר, חשיבות הגדרת המושגים טמונה בסיוע לחוקרים להתקרב למטרותיהם ולהשגת האובייקטיביות הנדרשת במחקר מדעי. (عمر، 1996: 56). לכן נגדיר כמה מונחים חשובים במחקר שלנו:

קונפליקט ערכים: הקונפליקט הוא תהליך חברתי הנובע בין שני צדדים בעלי אינטרסים ומטרות מנוגדים, וכל צד מבקש להשיג את האינטרסים והמטרות שלו באמצעות כל השיטות, בין אם לגיטימיות ובין אם לא לגיטימיות. (الرشدان، 2021: 139). והערך הוא הסטנדרט הכללי, הבלתי משתמע או המפורש, אינדיבידואלי או חברתי, שאומץ על ידי יחידים או קבוצות כדי לשפוט התנהגות חברתית, בין אם היא מקובלת או נדחית. אלו סטנדרטים חברתיים שנקבעים על ידי הציוויליזציה שאליה משתייכים הפרטים בחברה, בהתאם למסורות החברה. (سليم، 1981: 1013), מונח הערך מתייחס לעתים קרובות למערכת של רצונות, נטיות, סדרי עדיפויות, חובות ומחויבויות מוסריות, משאלות, דרישות, צרכים וצורות אחרות של אינטרסים, כלומר, הוא קיים בתוך עולם רחב ומגוון של התנהגות סלקטיבית. (Robin, 1972:283), לכן, קונפליקט ערכים מתרחש דרך הסתירה המופיעה בחלק מהערכים, המגמות ודפוסי ההתנהגות של הפרט כתוצאה מקונפליקט וסתירה של ערכי הפרט עם מערכת הערכים השוררת בחברה, מה שמוביל לתחושות של מתח, חרדה, הפרעה והיסוס, וכתוצאה מכך סבל במצבי חיים שונים, כלומר "חוסר אינטגרציה". (الرشدان، 2021: 146).

האינטגרציה: היא התהליך שבו יחידים וקבוצות רוכשים רגשות וגישות מאנשים אחרים על ידי שיתוף ההיסטוריה שלהם וחיים משותפים. תהליך זה דורש מהפרט להיות מסוגל למצוא את מקומו בחברה בכל היבטי חיי היומיום, בהתבסס על יכולותיו שלו ומבלי לחזור בצורה כזו או אחרת למוצאו האתני או למורשתו התרבותית. (Park, 1971:735) בנוסף, משמעות הדבר היא השתתפות בפעילויות בעלות ערך כלכלי וחברתי, השתתפות פוליטית בתהליך קבלת החלטות ברמה המקומית או הארצית, ואינטראקציה חברתית, כלומר השתלבות עם משפחה, חברים והקהילה המקומית. (حمزة، 2012: 8-9).

יהודי המעברה: מעברה הייתה יישוב זמני (מחנה מעבר) במדינת ישראל בשנות ה-50. לוי אשכול הציע את רעיון הקמת מחנות מעבר כשהיה ראש מחלקת ההתיישבות של הסוכנות. מחנות מעבר הוקמו בדרך כלל בפאתי יישובים ישנים יותר או ביישובים ערביים נטושים, כדי לספק דיור לעולים שהגיעו עם גל ההגירה הגדול לאחר קום המדינה. למעלה מ-80% מתושבי מחנות המעבר היו מאסיה ומצפון אפריקה, ושיעור זה נותר קבוע לאורך השנים. היו לכך שתי סיבות עיקריות: ראשית, הסוכנויות הממשלתיות שיישבו אותם (במיוחד הסוכנות היהודית) יישמו מדיניות מפלה; תוך מתן תשומת לב רבה יותר לעולים מאירופה ומאמריקה המחפשים דיור קבוע (במיוחד במרכז הארץ), לעיתים על חשבון עולים מאסיה ומצפון אפריקה. הסיבה השנייה נעוצה באיכות הקשרים בין ותיקי המדינה לעולים מאירופה ומאמריקה. התושבים הוותיקים (בעיקר קרובי משפחה) סיעו לאחרונים לעזוב את אזורי המעבר, ותושבי אזורי המעבר כללו את אלו שהתיישבו כלכלית ועברו לדיור קבוע טוב יותר. הסוכנות היהודית הקימה את אזורי המעבר, בשיתוף פעולה עם משרד העבודה הישראלי. הם נבנו בן לילה מחומרי בניין קלים, מהם נבנו מבנים זמניים: תחילה אוהלים, אחר כך מקלטים, ומאוחר יותר, אסמים וצריפים. המונחים הקטנים "בדון", "וחון" ו"צריף" לא הצביעו על העדפה יתרה לסוג זה של דיור, אלא על המרחב המוגבל (צריף לא עלה על 10-15 מטרים רבועים). הבחירה בסוג זה של דיור למגורים זמניים נבעה מהיעדר משאבים כספיים למבני קבע ומהאפשרות להקים אלפי מבנים במהירות רבה, ללא צורך בהשקעה מוקדמת בתכנון והכנת האזור. (אל- עתאבי، 2016: 166-167).

תושבי הקיבוץ: הקיבוץ הוא סוג של התיישבות שיתופית שהתפתחה בהדרגה בעשורים הראשונים של המאה ה-20. הוא ייחודי לציונות, להתיישבות ולמדינת ישראל. הוא מבוסס על השאיפה הציונית להתיישבות מחודשת בארץ ישראל ועל ערכים סוציאליסטיים - שוויון בין אנשים ושיתוף פעולה כלכלי ואידיאולוגי. הקיבוץ סיפק תמיכה ודו-קיום לחלוצים שעלו לארץ ישראל בעלייתם השנייה והשלישית. גובשו הגדרות מושגיות ומשפטיות שונות של הקיבוץ. אחת מהן היא "אגודת התיישבות", ישוב נפרד המקיים קהילה שיתופית לחבריו, המאורגנת על עקרונות הבעלות המשותפת, ומטרותיה עבודה חופשית, שוויון ושיתוף פעולה בכל תחומי הייצור, הצריכה והחינוך. הקיבוץ הוא אגודה חופשית של אנשים למטרות התיישבות, קליטה וחיי קהילה, המקיימת ביטחון הדדי בין חבריה ומקדמת חברה המבוססת על שיתוף פעולה בתחומי הכלכלה, העסקים, הצריכה, הרווחה, התרבות והחינוך-חברה המבוססת על ערכי עבודה, סולידריות, דמוקרטיה ושוויון. (Wikipedia).

פרק ראשון: בעיית קונפליקט הערכים והשפעתה על האינטגרציה התרבותית בין יהודי המעברה לתושבי הקיבוץ (האזוריים):

האינטגרציה התרבותית זהו תהליך של איחוד שתי תרבויות או יותר לתרבות אחת, הכולל שמירה על מאפיינים מסוימים, שינוי אחרים והכנסת מאפיינים שיוחלפו על ידי אחרים (בדוי, 1982: 171). כלומר, זה תהליך של אינטראקציה והשפעה הדדית בין שתי תרבויות או יותר, שבו ערכים, אמונות, מנהגים ומסורות מוחלפים בין אנשים או קבוצות מרקעים תרבותיים שונים. (Kroeber, 1952:156). לכן, מוצאים שהשילוב התרבותי בין יהודי המעברה ליהודי הקיבוץ (האזוריים) נכשל כישלון חרוץ, משום שלא הצליחו לאחד את תרבויותיהם השונות, ולא הורשו לשמור על חלק מהמאפיינים והמנהגים של תרבויותיהם, גם כן תהליך האינטראקציה וחילופי התרבות ביניהם היה קשה מאוד, אפילו בלתי אפשרי, לכן שסוניה נשאה נאום לוחט, חד ונוקשה לשני הצדדים אך בקול רגוע באומרה: (בחיינו אין מקום לבגדד ואין מקום להווי של העיירה היהודית ממזרח-אירופה. אנחנו עלינו מפני שמרדנו בהווי הזה. הציונות היא מרד-מהפכה, וכל מהפכה יש מחיר. אולי זלמן טעה כשניסה ללמד אתכם להציג דווקא את ההווי של העיירה המזרח-אירופה. גם הנקים שבקיבוץ ודאי היו נראים מגוחכים אילו ניסו לשחק יהודי עממי מגליציה במבטא גרמני. אנחנו לא צריכים להתכחש למקורות התרבותיים שלנו, לא במזרח-אירופה ולא במזרח התיכון שאליהם חזרנו. האם לא עברו גם עלינו מחלות ילדות של הסתגלות תרבותית? האם לא ניסינו לחקות את הווי המזרח בראשית צעדינו? ... אנחנו לא העתקנו לכאן את פולניה ואתם לא תעתיקו לכאן את עיראק. אנחנו פרקנו מעל צווארנו את עול העבר למען העתיד, וזאת גם המשימה שלכם. אנחנו מרדנו באבותינו.) (עמיר, 2009: 136). בציטוט זה מוצאים שסוניה נשאה נאום כדי לאחד את הנוער המזרחי והמערבי ולאשר שאין שנאה מטעם תושבי הקיבוץ לנוער המזרחי, היא פונה ליהודי עיראק, ומדגישה שכולם כאן שווים. אבל בנאומה, היא רצתה שכולם ישימו את אורח החיים, המנהגים והמסורות של עיר הולדתם וייכנסו לעולם החדש, וישאירו מאחור את כל מה שהיה בעבר וזה לשני הצדדים. מטרת נאומה היא גם למרוד בעולם המזרחי והמערבי ולהתאחד בעולם חדש בעל מאפיינים משלו, אבל זה קשה מאוד להשגה משום שטבע האדם דורש ממנו לשמור על חלק ממנהגיו ומסורותיו ולוותר על חלק קטן מהם כדי להשתלב בעולם חדש. סוניה עודדה גם את שני הצדדים הסותרים לבצע מהפכת שינוי תרבותי, שמחירה היה נטישת כל התרבויות הקודמות וקבלת תרבות העולם החדש והמאוחד, אז היא אומרת, "אל תכחישו את מקורותיכם התרבותיים, בין אם מזרחיים או מערביים, אלא עזבו את התרבויות שלכם כדי להסתגל ולהשתלב בתרבות חדשה ולבנות חברה חדשה כדי להקים מדינה ליהודים". זה משהו צעירים אינם יכולים לשאת, דבר שהוביל למחלוקת בין שתי המפלגות ולחוסר אינטגרציה תרבותית ביניהן. כאן אדון בכמה מהאלמנטים התרבותיים שבאמצעותם יהודי המזרח כשלו בהסתגלותם ובהשתלבותם עם אנשי המערב מבחינה תרבותית, ואשתמש ציטוטים לכל אלמנט כראיה לחוסר האינטגרציה מהרומן:

1- השפה: מנקודת מבט תרבותית, שפה היא מערכת תקשורת המשקפת את התרבות, הערכים והמסורות של החברה, וקשורה קשר הדוק לזהות החברתית של הפרטים. השפה משמשת ככלי להעברת ידע ותרבות ומשקפת את המנהגים והמסורות של החברה. (Greenberg, 1995:45). אז, קבוצת הפרטים שחולקים שפה קרובים יותר, סימפטיים יותר, ודומים יותר זה לזה. (الحصري, 1980: 35-36). לכן השפה היא אחד האמצעים העיקריים לתקשורת תרבותית משום שדרכה אנשים יכולים להסתגל לחברות חדשות, אבל היהודים הערבים של מעברה

התנגשו עם תושבי הקיבוץ שדיברו בשפות האם שלהם, כפי שמופיע בציטוטים שלהלן: נורי אומר: (הלכנו אל הצריף שלי. נערים ונערות בהירי עור עברו לידינו ושרו בהתלהבות. לא ידעתי אם ברומנית, פולנית או באידיש). (עמיר, 2009 : 22). בציטוט זה אנו מוצאים כי נורי, מאז ימיו הראשונים של מעברו לקיבוץ, רצה ליצור אינטראקציה ולהשתלב בעולם החדש, אך הוא נתקל במציאות שלא עלתה בדעתו, והיא שתושבי הקיבוץ אינם דוברים עברית, שהיא השפה שאמורה להיות שפת ההבנה בין יהודים, גם אם מוצאם שונה. אנו מוצאים זאת גם בציטוט נוסף, שהוא דיאלוג בין עופר, חבר באגודת הנוער הצרפתית, לנורי וחבריו, המרוקאי. דיאלוג זה מאשר את חוסר השימוש בשפה מאוחדת עבור חברה חדשה זו. עופר שאל: (מאין באתם? " ארביל ,בגדד-מוסל-בצרה" ענינו במקלה. " אם קשה לכם לדבר עברית , דברו ערבית" אמר . "גם אני ממרוקו "אמר בוזגלו. "מה זה חברת נוער צרפתית" . " כולנו יהודים, רק מדברים צרפתית" אמר. " אז לנו יקראו החברה העירקית?" שאלתי " זה רעיון" חייך עופר....) (עמיר, 2009 : 47 – 48). דרך הדיאלוג אנו מגלים שליהודים ממוצא צרפתי יש ארגון משלהם והם דוברים רק צרפתית, ולכן נורי הציע בצחוק את הרעיון להקים קבוצה מיוחדת לעיראקים בשם (הקהילה העיראקית) ועופר קיבל את הרעיון. לכן, אנו מבינים מכך שכל תושבי הקיבוץ הם יהודים אך שפותיהם שונות, מה שמוביל לקושי בחילופי תרבות וכתוצאה מכך לקושי בהסתגלות, השתלבות והתאחדות בחברה חדשה בעלת תרבות משלה ודוברת רק שפה אחת, והיא עברית. בציטוט אחר, מאשר לנו הכותב כי החברה החדשה בקיבוץ סובלת מחוסר אינטגרציה תרבותית במרכיב החשוב ביותר שלה, שהוא השפה היחידה, כפי שהוא אומר(הפילוג בחברה), לשני מחנות היינו. הראשונים כבר החלו לדבר גם בעברית בינם לבין עצמם. האחרונים, שטענו כי גם חברי הקיבוץ מדברים לפעמים פולנית, צעקו שהערבית אינה פחות יפה מפולנית, וגם קרובה יותר לעברית, ועל-כן ודווקא "יראו להם". האמת, אבוי,היתה אחרת. היה להם קשה ללמוד.) (עמיר, 2009 : 85). ציטוט זה מדגים בבירור את הפער החברתי. חלק מהיהודים הצליחו להשתלב ולדבר עברית, מה שמדגים ששפה היא המפתח לאינטגרציה תרבותית בין קהילות. אחרים לא הצליחו להשתלב והמשיכו לדבר בשפת הולדתם, כמו בקיבוץ. זו הסיבה שהעיראקים התעקשו לדבר ערבית. לכן, אנו מוצאים כי לשפה תפקיד חשוב בהגדרת הקבוצה האתנית ובקביעת אופי היחסים ושיטת התקשורת בין קבוצות, שכן היא אמצעי התקשורת בין אנשים. לכן, מהגרים יהודים התמודדו עם קושי בתקשורת עם קבוצות יהודיות אחרות עקב חוסר ידיעתם בשפה העברית מצד אחד וקיומם של הבדלים תרבותיים מצד שני, מה שהוביל לחיזוק קשריהם האתניים ולהחלשתם בקשר לחברה החדשה.

2- האמנויות: האמנויות הן ביטויים יצירתיים המשקפים את התרבות, הערכים והמסורות של החברה. הן כוללות אמנות חזותית, מוזיקה, ספרות, מחול,תיאטרון ועו.הן כלי להעברת ידע ותרבות ומשקפות את זהותה ומורשתה של החברה. (Williams,1983:142), סוציולוגים סבורים גם כי מוזיקה מסורתית משקפת את רוחם ומנהגיהם של האנשים ומסבירה את אהבת החיים שלהם. לכן, התרבות המזרחית מקדישה תשומת לב רבה למוזיקה ולאמנויות עממיות אחרות. (درس، ۲۰۰۲: ۹۹). לפיכך, אנו מוצאים כי יהודי מעברה היו שונים מתושבי הקיבוץ בעניין זה, כפי שמופיע בציטוטים הבאים: (נכנסנו לחדר האוכל שלהם..אקורדיון השמיע כמה צלילים זמרה אדירה ומתואמת שאבה אותנו אל תוכה כשאבת ענק , אבל לא היינו חקך ממנה.ישי לחש על אוזני:"חברה מגובשת מתחילה בשיר ומסיימת בשיר" המשפט הזה הכתיב לי את נתיב הייסורים. להיות כמוהם-כמוהם.סוניה אומרת: " ולידיעתכם מלחינים יוצאי אירופה שעלו לארץ-ישראל שילבו בלחניהם את היסודות של המוסיקה המזרחית , הם ניסו למזג את הסולמות המוסיקליים של אירופה עם צבעי המזרח". נורי אומר: לא העזתי לנגוע בהם , פן יאשימוני שאני רוצה להיות כמוה"אזוריים" אבל בחדרי קראתי בספר עד שלשוני התרגלה לבטא את שמות המלחינים ואת המושגים קונצרטו וקונצרטו סוויטה ופוגהרחוק מעיני חברי ביקרתי יום-יום בחדר התרבות והקשבתי למוסיקה שלהם בעקשנות בדבקות.. יום אחד נפתחה הדלת של חדר התרבות בתנופה והרצל עמד בפתח: " תפסתי אותך!" אמר כמוצא שלל רב. "אל תספר שראית אותי פה" אמרתי ומצחי נתכסה זיעה. " בשביל זה אתה לא בא דחפלות?" שאל. " לא בשביל זה" שיקרתי. " תגידי בינינו המוסיקה שלהם שווה?". " לא עניתי). (עמיר, 2009 : 137,147,150,76). ציטוט זה נלקח מעמודים שונים ברומן וחובר לציטוט אחד. בהתחלה, נורי משוחח עם ישי כשהם רצו ללמוד עוד על מוזיקה ושירים מערביים. הם גילו שמוזיקה ושירים מערביים היו הרמוניים ויפים, אך למרות זאת, הם מעולם לא הושפעו מהם משום שטעמם המזרחי נטה לכיוון מנגינות ושירים מזרחיים, אנו מגלים גם ישי הקשה על סוגיית

השתלבותו של נורי מנקודת מבט זו כשאמר: חברה מגובשת חייבת לשמר את מורשתה האמנותית, כפי שאומר ישי, "זה מתחיל בשיר ומסתיים בשיר". לכן, אנו מוצאים שסוגיית האינטגרציה התרבותית הייתה קשה מאוד עבור נורי. אז אנו מגלים שסוגיה מנסה להקל על תהליך ההתקרבות וההשתלבות של נורי וחבריו ועל קבלתו את המנגינות והמוזיקה המערביות באמצעות דבריה על שילוב המנגינות והמוזיקה המזרחית והמערבית בחברה הישראלית החדשה. אכן, נורי מנסה להתגבר על כל ההבדלים באמצעות קריאה והיכרות עם המנגינות והאזנה למוזיקה מערבית, אך למרות כל זאת, הוא מתקשה להתנתק מתרבותו המזרחית, מחברתו ומחבריו, ולנטוש את ערכיו ולהשתלב בחברה החדשה. כל זאת באמצעות שיחתו עם הרצל, אותו הוא מוצא בחדר התרבות המערבית, שם נורי מכחיש את כל ניסיונותיו להשתלב, מחשש שיאבד את חבריו. הציטוט הבא ממחיש את היקף חוסר האינטגרציה בין יהודי מעברה לתושבי הקיבוץ באמנויות הבמה: (לא רק השחקנים היו נרגשים, גם הנערים והנערות האחרים מחברת הנוער ראו עצמם שותפים להם והקבילו את פני האורחים בחינורחב ונבוך..מחיאות-כפיים וערות, הרגשת התעלות וכו.. כל זה קרס בבת-אחת עם ראשיתו של הדיאלוג כשניסה מבטא גרוני של כורדי לחקות את דיבורו של חסיד מגליציה. צחקוקים כבושים נשמעו מהאולם, מפינת האורחים. שמחנו שהנה, עלה בידינו לבדח אותם אבל הצחקוקים גברו והיו לצחוק רם עד שהבנו שעלינו הם צוחקים. אחדים מהאורחים תמקו החוצה חרש כדי לתת מוצא לפרצי הצחוק הלא-נכבש, אך גם האחרים לא נאלצו לחכות עד סוף ההצגה- היא נקטעה באמצע אנחנו הפסקנוה על-אף מחאותיו הקולניות של זלמן המסכן. סינה וישי ניסו לתרץ שלא עלינו צחק הקהל, אלא על הסיטואציה שנקלענו לתוכה, אף ללא הועל. מפת-הנפש היה שלם. מורכני ראש ישבנו, השחקנים וחבריהם, בתוך ההשפלה והמבוכה.) (עמיר, 2009: 123). בציטוט זה אנו מגלים שנורי וחבריו רצו להציג מופע תיאטרלי לקהל של תושבי הקיבוץ. בתחילה אנו מגלים תחושה של התלהבות וגאווה בקרב השחקנים, אך מהרגע הראשון של תחילת המופע התיאטרלי, הקהל החל לצחוק וללעוג לשחקנים, למרות כל ההכנות והמאמצים שעשו נורי וחבריו, אז סוגיה מנסה להקל על ההלם של השחקנים ולהימנע מהמצב המביך על ידי שכנוע נורי וחבריו שהצחוק בקול רם אינו עליהם או על המשחק שלהם שלא מצא חן בעיני הקהל, אך ללא הועיל, הדבר הוביל לחוסר שביעות רצון ואכזבה של השחקנים מהחברה המזרחית הזו, שאי אפשר להסתגל אליה ולהשתלב עם אלו המביטים באמנות המזרחית בלעג. נורי, גיבור הרומן, המייצג את התרבות המזרחית והעיראקית, ניסה בכל כוחו להסתגל ולהשתלב עם התרבות המערבית בכל ההיבטים. הוא לא הצליח להתגבר על השוני שיהודי המזרח סובלים ממנו עד היום.

3- מזון וביגוד: מזון וביגוד הם העמידים ביותר לשינוי והאלמנטים התרבותיים המתמשכים ביותר של התרבות. (דרסו, 2002: 96-98). לכן, אוכל וביגוד, מנקודת מבט תרבותית, הם ביטויים של הזהות התרבותית של יחידים וקהילות, ומשקפים ערכים, מסורות ואמונות. אוכל משקף את התרבות, הערכים והמסורות של החברה, וכולל מנהגים ומסורות הקשורים להכנת ואכילת מזון. לבוש משקף את הזהות התרבותית של יחידים וקהילות, ומהווה חלק חשוב מהביטוי התרבותי. שני האלמנטים התרבותיים הללו משתקפים בקונפליקט הערכי ברומן בין יהודי מעברה לבין האזוריים, כפי שמוצג בציטוטים הבאים: (סוגיה ועופר הדריכו אותנו בהלכות שולחן מה הוא סכו"ם. מהו "כלבונינק". איך מכינים סלט. מהי "המנה העיקרית" ומה זה "במקום". מה חופשי ומה מוגבל. ממי לבקש כיצד ומתי. הבטתי בשולחנות הסמוכים, באכילתם של חברי הקיבוץ והחלטתי להתנהג כמוהם.. נעצתי את המזלג שלי בדג המלוח והנחתיו בצלחתי, לידו הוספתי צנון, מלפפון, עגבנייה, בצל ואפילו את המרגרינה שנאות נפשי. מרחתי אותה על הלחם, תחבתי אותה בתנועה החלטית לתוך פי ומיהרתי לבלוע עימו את הדג המלוח, נחנקתי. רציתי לברוח, להקיא אבל המשכתי ללעוס בפה סגור כמו חברי הקיבוץ..אתה אוכל את זה? בשר חי! הסתער עלי אבנר, השליך את המזלג וקם מהשולחן. צעק מצול " אוכל אותם כאילו היו סמק מסוגף" ... המגישה העמידה צלחת מלאה קציצות על השולחן שגוטמן והרצל ישבו לידו. בתנועה פנתרית הושיט הרצל את ידו אל הצלחת, קירב אותה אליו, מולל את כל הקציצות בכף-ידו ודחס אל תוך פיו חופן מדייסה בשר המעוכה משגמר לבלוע נטל חופן נוסף וגם אותו דחס אל פיו.. ראיתי את עיניהם הנדהמות של המסובים לשולחן. לאחר שדחף הרצל אל פיו בעזרת הבוהן, כדרך בני המזרח את החופן האחרון הסתכל בהם ממושכות ופלט: " מה אתם מסתכלים בי ככה? כך אוכלים אצלנו. כך אכלו אבות-אבותי." (עמיר, 2009: 55-56-94). בציטוט זה אנו מוצאים שסוגיה, המורה שבקיבוץ, לימדה את נורי וחבריו את המנהגים החשובים ביותר שנהגו בהם תושבי הקיבוץ בנוגע לאוכל, כללי השולחן, מה מותר ומה אסור, כיצד

לשבת ליד שולחן האוכל, כיצד להשתמש בכפית ובמזלג, ועניינים נוספים הקשורים לאכיל, נורי אומר שהוא רצה להתנהג כמו האזוריים, למרות ששנא חלק מהמאכלים שלהם, אבל הוא אילץ את עצמו לעשות זאת. בסופו של דבר, הוא לא הצליח לבלוע את האוכל והרגיש חנוק. הוא רצה להקיא, אבל התנגד לטעם המגעיל של האוכל שלהם, אך ללא הועיל, עד שאבנר בא וצעק בפניו של נורי ואמר: "איך אתה יכול לאכול בשר דג נא? זה לא שלנו וזה לא האוכל שלנו. איך אתה יכול לשאת את זה?" אחרי לכך אכל הרצל את האוכל בהנאה ובתשוקה, והשתמש בידיו במקום בכפית ובמזלג, כך שכל היושבים בחדר האוכל, שהיו מתושבי הקיבוץ, ששהחלו להביט בו בתדהמה. לאחר ששם לב אליהם, אמר להם: "למה אתם מסתכלים עליי כך? אלה הם מנהגי המזרח שלנו באכילה, מנהגי אבותיי וסבבי במזרח". אנו מבינים מכך שנורי וחבריו לא הצליחו להשתלב עם תושבי הקיבוץ בנוגע לסוגי וצורות המזון, ולא הצליחו ללמוד את דרך האכילה שלהם, למרות שניסו להסתגל אליהם מבחינה זו, אך לא הצליחו בכך. זה נוגע לאוכל, אבל באשר לביגוד, הציטוט הבא יראה לנו את ההבדל בין נוער המעברה לנוער הקיבוץ בהקשר זה: (נורי אמר: "יא אללה על החיים האלה, עתה הבנתי את פשר מטפחות הראש" ... אחדות מן הבנות התקשטו לכבוד הנסיעה בשמלות בגד צבעוניות, שנראו כלא שייכות לכן. נילי בשלה, יהיו לה מכנסיים קצרים כמו ל"אזוריים", היא כתבה להוריה " בבקשה! קנו לי מכנסיים קצרים כחולים. עם גומי למטה, בחנות יודעים. לכולן יש רק לי אין". מקבלת תשובות " בתנו היקרה! לא נאה לבחורה הגונה ללכת במכנסיים". אבל יום אחד האם שלחה לה בלי ידיעת אביה מכנסיים ארוכים ורחבים. ... נילי היתה גוזרת ומקצרת את מכנסייה עד שהיו לרצועה דקה המכסה בקושי את המעיין וכאילו לא די בזה היתה מהדקת ומושכת את החולצה כלפי מטה, מזדקפת ומתמתחת עד ששדיה היו מזדקרים.. "מותניים צרות, חזה זקוף- זה העיקר" היתה אומרת אילו ראה אותה אביה ודאי היה הורג אותה, נילי נתנה את האות להשליך את הצאיית בגדד... נורי אומר: שם ראיתי רק נשים רעולות פנים ואילו כאן חגיגה של ירכיים השופות, שדיים מתגרים ושיער גולש...האם אני בורח מעולם חדש שלא ידעתי, פוחד להפר את השקט הפנימי שהגעתי אליו בעמל ובייסורים רבים?). (עמיר, 2009: 214-155-118-44-22). בציטוט לעיל, אנו מצאים קונפליקט ערכי תרבותי בין התרבות המזרחית השמרנית לתרבות המערבית הפתוחה. קונפליקט שאין לו שום קשר לדת, שכן שני הצדדים הם בני הדת היהודית, והתורה מכילה פסוקים רבים המראים את המעמד שנהנו ממנו נשים יהודיות בחברה שלהן בצל פסוקים דתיים שהגדירו מעמד זה כפי שעוצב על ידי החקיקה הכלולה בה. (عبد الله, 2010: 202). אבל להשפעת הסביבה ומקום האשה יש קשר הדוק עם הקונפליקט הזה. אנו מגלים שנורי, המשתייכת לתרבות המזרחית, רוצה שהנערה תהיה צנועה ותלבש בגדים ארוכים ורפויים, כפי שלבשו הנערות בבגד, בעוד שנילי העיראקית רוצה לחקות את התרבות המערבית באמצעות נטייתה ללבוש מכנסיים קצרים צמודים כמו בנות ה"אזוריים", כשהיא עברה לקיבוץ, היא רצתה להשתלב עם בנות הקיבוץ המערביות מבחינת מראה חיצוני, ולכן ביקשה מאמה לשלוח לה מכנסיים קצרים, אך אמה סירבה. לאחר שנילי התעקשה על אמה, אמה שלחה לה מכנסיים ארוכים ורחבים ללא ידיעת אביה, שלעולם לא היה מאפשר דברים כאלה, אבל מה שהאם שלחה לא מצא חן בעיני נלי, אז נלי צמצמה וקיצרה את המכנסיים כדי להבליט את הפרטים והתכונות של גופה, כפי שעושות בנות הקיבוץ, בידיעה שנילי יודעת היטב שמשפחתה במעברה לא מקבלת זאת כלל כי הבגדים הללו לא מתאימים להם או לתרבותם השמרנית, אך למרות זאת, נלי רצתה לחקות את הבנות בחברה החדשה כדי להשתלב איתן, ולכן עזבה את בגדיה המזרחיים ולבשה בגדים מערביים, למרות שידעה שאם אביה יראה אותה בבגדים אלה, הוא יהרוג אותה כדי לשמור על המוניטין והכבוד שלו. אז חוזר נורי ומתאר לנו את הלבוש המזרחי הצנוע בבגדד ומשווה אותו למה שהבנות לובשות בקיבוץ. דרך תיאור זה אנו מגלים שהוא דוחה את הלבוש המערבי השערורייתי ומבקש לחזור לחברתו המקורית שבה צניעות יוצרת יציבות פסיכולוגית ומשמרת זהות. לפיכך אנו מגלים שמעשייה של נלי נדחו על ידי חבריה המזרחיים.

4- תרבות סוציאליסטית: לכל חברה יש תרבות משלה מבחינה כלכלית. רוב יהודי המזרח חיו במדינות שנשלטו על ידי מערכת קפיטליסטית שאפשרה להם רכוש פרטי וחופש לבחור את העבודה שהתאימה להם, אך לאחר הגירתם לפלסטין הכבושה ומעברם מהמעברה לקיבוץ, נכפה עליהם הסוציאליזם "שהוא מערכת כלכלית וחברתית שמטרתה להשיג שוויון וצדק חברתי על ידי חלוקת עושר ומשאבים באופן שווה בין חברי החברה". (456:) (Trentmann, 2012 היא יכולה לכלול גם ערכים תרבותיים כמו סולידריות ופעולה משותפת, לכן הם לא יכלו להסתגל למערכת הכלכלית החדשה הזו, אותה חשו לא הוגנת, כפי שמוצג בציטוטים הבאים: (מה זה קיבוץ?

שאל יוסף השמן, כולם שווים. אותו דבר, אוכלים אותו דבר, עושים אותו דבר, קיבוץ זה בית אחד גדול ובו כולם גרים יחד ענה הרצל. הכל בזול היום כולם שווים היום זימר מצול "הלאה האזוריים!". סוניה: "חברים הרכוש של הקיבוץ משותף לכולם, יקר לכולם. הכל פחות בקיבוץ ואסור למעול באמון". מצול: "אנחנו מאמינים בציונות סוציאליסטית. שואפים לבנות חברה אידאלית שאין בה עשירים ועניים שבה הכל מתפרנסים מעמלם. אנחנו מאמינים בשיבה לטבע. לחקלאות". (עמיר, 2009: 161-111-90-44). בציטוט זה מוצאים הסבר קצר ומקיף על המצב הכלכלי בקיבוץ, שבו התרבות הסוציאליסטית מבטיחה לכל אחד את הזכות לשוויון ולביטול הבדלי המעמדות בין חברי החברה החדשה, בין אם הם ממוצא מזרחי או מערבי, וכי כולם משתתפים בבניית האומה, כלומר שלכולם זכויות וחובות באופן שווה, גם מוצאים שמצול מתייחס לביטול ההבדלים בין כולם באומרו "הלאה האזוריים". הוא מתכוון לכך שלאחר שילוב יהודי המעברה ותושבי הקיבוץ, תוקם חברה חדשה שלא תישא את השם "האזוריים", סוניה מנסה לשכנע את כולם שכל דבר בקיבוץ שייך לכולם וחייב להישמר. מצול מסביר שכולם חייבים להאמין בציונות סוציאליסטית כדי להקים ולבנות מדינה שמתייחסת לכל אזרחיה באופן שווה, שבה כל אדם פועל לפי תפקידו כדי לחיות בשלום ללא הבדלי מעמדות או גזע. מבינים מכך שמצול וסוניה מסבירים את תרבות הסוציאליזם בצורה אוהבת על מנת לעודד הסתגלות ואינטגרציה. בציטוט הבא, אנו מוצאים משהו שונה ומנוגד לתרבות זו: (עזרי אמר "בקיבוץ משוגעים, עובדים בלי כסף. אפילו רואים בעיניים שלי, לא מאמין". נורי אומר: והללו המטירו עלי שאלות, שאלות שכבר חדלתי להציגן לעצמי. "היהודים מאמריקה שולחים כסף והקיבוצים לוקחים הכל. הם עשירים ואנחנו עניים", הכחשתי הכל, הסברתי, תירצתי והבטחתי להראות להם שחברי הקיבוץ אינם עשירים, שהם חקלאים העובדים קשה מאוד בכל העבודות המלוכלכות ותורמים הרבה למדינה... "הזמנו אתכם לכאן לביתנו לקריית-אורנים בשם הסולידריות הסוציאליסטית ובשם חזון האחוה של... "וכן קרה הבלתי-צפוי. עובדיה מהמעברה ניצל את הרווח שבין המילים הגדולות וצעק"די, עזוב אותך מהדיבורים. רוצים לאכול". (עמיר, 2009: 197-194-201) כאן מוצאים דחייה מוחלטת של תרבות הסוציאליזם מצד אנשי אל-מעברה משום שזו תרבות זרה להם. גם מגלים שעזרי משווה את ילדי הקיבוץ למשוגעים משום שהם עובדים ללא תשלום, והוא אינו מאמין לכך גם אם הוא רואה אותם כמו עניו. אז נורי, שתמיד עשה מאמץ גדול להשתלב בקהילת הקיבוץ, מנסה לענות על השאלות שמציגים לו תושבי המעברה, שתושבי הקיבוץ עשירים ואנחנו עניים. יש להם כסף פרטי והם רוצים שנעבוד בלי תשלום, הוא עונה על שאלותיהם ומנסה לשכנע אותם שתושבי הקיבוץ אינם עשירים ושהם עובדים ללא תשלום, חקלאים ועושים עבודות פשוטות כדי לבנות את המדינה, ואתם הוזמנתם לכאן כדי לראות בעצמכם את הסולידריות הסוציאליסטית בקיבוץ. אבל כל המאמצים של אלו שרוצים לשכנע את אנשי המעברה להשתלב כשלו, כשעובדיה צעק בקול רם בפניהם: "אנחנו רוצים לאכול". די עם הנאומים והדיבורים הריקים שאינם נכונים וחסרי קשר למציאות.

5- מחשבה רפורמית מהפכנית: האישיות המזרחית מאופיינת בתכונות רבות שרכשה ממציאותה, ובין תכונות אלו נמצאת הרפורמיזם המהפכני עקב התנודות הפוליטיות שעבר המזרח, אשר הובילו ליצירת משטרים סמכותניים שהביאו להידרדרות המציאות הכלכלית והחברתית, לכן, אנו מוצאים שיהודי המזרח רכשו תכונות אלו דרך חייהם בקהילותיהם במזרח, ובמיוחד בקהילות ערביות. לכן, אנו מוצאים שנורי וחבריו התנגדו לרבים מהתנאים וארגנו מרד בדרישה לזכויות, אחד הדברים שהניעו אותם להפגין ולמרוד היה ההחלטה לגרש את דודה אולגה מהמחנה על ידי שומר השער הראשי, אולגה שעבדה במטבח של המחנה, וכפי שמוצג בציטוט הבא: (חזר בוזגלו ואמר "לא בסדר לזרוק את דודה אולגה". "מרד", "כל הילדים באחוזה ליד המטבח" אמר ראובן. ראובן רץ כמטורף לצריף העירקים, לצרף את בני עדתו למרד, ובוזגלו חש לצריף המרוקאים... כבר זרמו העירקים והמרוקאים כנהר גואה למטבח והקיפו אותו מכל עבר. "יאללה השומר, לא רוצים שומר. יחי הדודה אולגה, האמא של אחוזה." המדריכים עמדו ליד צריף ההנהלה ולא הבינו מה קרה... המנהלים התחבאו במשרד הראשי. התייעצו, כנראה. מהמשרד שמענו רק הברות סתומות שתיקתם הגבירה את צעקותינו. דודה אולגה זרזה את הילדים בידיה "אוכל! אוכל!". הצבנו משמרת לילה כדי שדודה אולגה לא תגורש בחשיכה. למחרת התגודדנו חבורות-חבורות, מול חדרי ההנהלה... בוזגלו אירגן נערים שהכינו ערימות אבנים ליד גדר החורשה. "נשכוד להם את הצריפים"... שלושה ימים נמשך המצור על צריף ההנהלה, וביום הרביעי, כשסירבנו להיכנס לחדר האוכל לארוחת הבוקר, הגיח מחדרו המנהל המזוקן מלוא גוו הצמוק

ואמר: "דודה אולגה נשארתי." זעקת שמחה פילחה את האוויר. (עמיר, 2009: 33-34-35-36). ערכים משמשים כמסגרת התייחסות במצבים שונים. הפרט לומד ורוכש ערכים ולאחר מכן מוסיף אותם למסגרת התייחסות שלו להתנהגות. הדבר נעשה באמצעות אינטראקציה חברתית (حمزة, 1979: 100). וכאן מוצאים את תרבות המרד מושרשת באישיות המזרחית, ובמיוחד באלו ממוצא ערבי, אשר רכשו תרבות זו מהדת האסלאמית. מאחר שהיהודים חיו מאות שנים עם ובקרבת המוסלמים בארצות מוצאם לפני היגירתם לארץ ישראל הכבושה, ניתן למצוא שהם הושפעו מבחינה זו, ללא קשר לדתם היהודית. כאן מוצאים שהאדם המזרחי אינו מקבל עוול ודיכוי בכל מקום בו הוא גר. לכן, הילדים הערבים דחו את ההחלטה לגרש את דודה אולגה, וזה מה שגרם להם להכריז על מרד נגד הנהלת המחנה, בידיעה שמרידה בתוך המחנה נדחית על ידי הנהלת המחנה. אולם, למרות זאת, הם עמדו כאיש אחד כדי לעזור לדודה אולגה, ובסופו של דבר הצליחו להשיג את דרישתם לבטל את ההחלטה לגרש את דודה אולגה.

6- תרבות דתית: דת היא אוסף של אמונות ומנהגים המהווים חלק מזהותו של הפרט והחברה ומשפיעים על התנהגותו ואינטראקציותיו. לכן, מחויבות לדת פירושה שמירה על הזהות התרבותית של הפרט והחברה. אנו מוצאים כי יהודי המזרח נהגו את טקסייהם הדתיים בחופש מוחלט בארצות מוצאם לפני הגירתם לפלסטין, אך לאחר כניסתם לקיבוץ הם נתקלו ולא מצאו עקבות המעידים על הדת היהודית, כפי שמוצג בציטוט הבא: ("איפה בית-כנסת?" שאל בוזגלו. "אין פה" אמר עופר. "מה? יהודים בלי בית-כנסת?" נהם עבד אל-עזיז. "אוי ריבון העולמים, איפו נפלנו" קונן בן הרב. "בין ישראלים שאין להם בית-כנסת. עוד תלמד"... הכל היה יכול להיות נפלא.. איך אתרגל אליהם? האם תמיד אהיה פרימיטיבי בעיניהם? וגם אין פה בית-כנסת. איך אתפלל? והשבת? מה אגד בבית? ומדוע תקעו את הבנות בצד השני של הבניין שלנו? האם אלה חיי הקוהונה שדיברו עליהם ב"עליית הנוער"? אני לא רוצה לחזור למעברה. אבל פה, האם אוכל? כן לעזאזל! אהיה כמו כולם. כמזהם. בקיבוץ כמו בקיבוץ, ועוד יותר... הרב" שם בגולה, היינו יהודים יותר טובים מאשר בארצנו. פה הכל מתפרק. אין קדושה. אין כבוד לרב. לא רק אצל הכופרים מהקיבוץ. אפילו כאן במעברה." (עמיר, 2009: 48-54-197). ציטוט זה הוא דיאלוג בין אנשי מעברה לאחר שעברו לקיבוץ. דרכו, מחבר הרומן מגלה לנו שאנשי מעברה היו המומים מהיעדר בית-כנסת בקיבוץ משום שהתרגלו להתפלל ולקיים טקסים דתיים בשבת. לכן, הם מופתעים ונסערים ממצב זה, שאינו יכול לשאת, אז חלקם התחילו לחשוב על חזרה למעברה, אבל זה קשה, ואחרים החליטו להתרגל לא לנהוג בטקסים דתיים ולקיים תפילות ולהסתגל למצב החדש, וזה קשה יותר, זאת מנקודת מבט של קיום טקסים דתיים. הבעיה הנוספת איתה התמודדו בקיבוץ הייתה מגורי הבנות, שהיו צמודים למגורי הבנים, והאפשרות שהן יתערבבו זו עם זו, דבר האסור על פי ההלכה היהודית, לכן, אנו מוצאים שכל הילדים מתנגדים למצב זה, שאינו מתאים להם מבחינת תרבותם הדתית. לאחר כל הגורמים הללו שהובילו לחוסר הסתגלות והשתלבות דתית, הרב מסכם את השיחה במילים קשות מאוד וריאליסטיות, ומשווה את חייהם הקודמים בגולה לחייהם בקהילה החדשה. הוא מעדיף את החיים בגולה, ומתאר אותם כטובים מבחינת קיום טקסים דתיים, תפילה בשבת ושמירה על ההלכה היהודית. מבינים מכך שיהודי המזרח לא יכלו להשתלב מבחינה דתית בקיבוץ משום שלא חשו תחושת שייכות או הסתגלות לחברה חדשה זו והעדיפו את חייהם הקודמים על פני מגורים בישראל.

פרק שני: בעיית קונפליקט הערכים והשפעתה על האינטגרציה החברתית בין יהודי המעברה לתושבי הקיבוץ (האזוריים):

אינטגרציה חברתית היא תהליך של איחוד ותיאום בין קבוצות השונות בתוך חברה אחת ליצירת חברה מאוחדת ומשולבת. במילים אחרות, זוהי הסרת מחסומים בין קבוצות שונות כדי שיוכלו לחיות ולהסתגל חברתית בצורה הרמונית ותומכת. זוהי גם מכלול של נהלים ואמצעים בתוך חברה שמטרתם להקל על שילובו של אדם חדש בחברה זו. לכן, אינטגרציה חברתית היא מושג שנוצר על ידי כל חברה וכל קבוצה במטרה להעביר פרטים וקבוצות ממצב של עימות וקונפליקט למצב של דו-קיום. (راضية, 2018: 177). לכן, חייבת להיות מערכת של ערכים משותפים בין קבוצות על מנת להשיג סוג זה של אינטגרציה, אך במציאות, שילוב זה לא התרחש או נכשל בין יהודי המעברה לתושבי הקיבוץ, למרות כל המאמצים שעשו סוניה, נורי ואחרים להשיג שילוב זה, כפי שעולה בבירור מהציטוט הבא שבו נורי מדבר על כישלוננו להשתלב חברתית עם תושבי הקיבוץ, הוא אומר: (הכל אבוד

לעולם זה לא יהיה חלק ממני ואני לא אהיה כמוהם. לעולם. דרך אחת לפני אם אני רוצה להיות שלם עם עצמי: לשוב למעברה, למנגינותיה ולריחותיה. אולי היא רפשי, אבל היא שלי! חסל חלומות הקיבוץ. אני חוזר למעברה ואפילו לבגדד! כך הרגשתי בימים הראשונים של המעברה. סוניה וישי לא יעזרו. הם הם אנחנו אנחנו. כבוד הדדי אולי, ואולי לא יחד לא. לעולם לא ידעתי שזה טירוף לרצות לשוב מן המעברה לבגדד.. אבל מכאן? מגן-העדר הירוק והפורח? ואני הלא רציתי להיות חלק ממנו. להתחתן כאן, שילדי יהיו אזורים, בלי ייסורי המעבר... בושה בפני ה"אזורים". שנאתי אותם ושנאתי את ה"אזורים" שפתאום הייתי לשליהם. (עמיר, 2009: 187-145). בציטוט זה אנו מוצאים דחייה פסיכולוגית גדולה מצד נורי לקבל את קהילת הקיבוץ, ודרך דבריו אנו מבינים שהוא סובל מניכור חברתי גדול בקהילה זו עקב ההבדל במערכת הערכים של שני הצדדים, לכן הוא רוצה לחזור לבגדד או לפחות לחזור למעברה. הוא מתאר את הקיבוץ כגן עדן ירוק, גם אם כן, הוא אינו רוצה לגור שם ואינו רוצה להתחתן ולהביא ילדים במקום הזה. זה מצביע על חוסר היכולת שלהם להשתלב ועל כישלונם להסתגל חברתית לחברה החדשה. נדון בפירוט בדוגמאות של אי-השתלבות או כישלון בהשתלבות חברתית באמצעות מספר ציטוטים מהרומן כמודל וראיה לכישלון בהסתגלות ובהשתלבות, כדלקמן:

1- דפוסי יחסים חברתיים: הערכים שאדם מחזיק בהם מושפעים מהרעיונות והאמונות שרכש מהסביבה החברתית. ערכים אלה משפיעים באופן ברור על התנהגותו ועל יחסיו האנושיים ומציבים את התנהגותו בתבנית ספציפית התואמת את מה שהחברה רוצה וקובעת. (الحسن, 1999: 145). הציטוט הבא מראה לנו את דפוס היחסים בין צביקה, שמוצאו מערבי, לבין נילי, שהיא עיראקית: (ושחבריו של צביקה ממרדים את חייו ולועגים לו. אם קודם הסתפקו בהתגרריות ובהצקות מפני שיש לו חברה עיראקית, עתה אמרו שנטרפה דעתו. אחרת איך אפשר להסביר את נכונותו להתחתן עם עיראקית? כשראו שכל זה לא עוזר הפחידו אותו בהוריה של נילי. סיפרו לו סיפורים מסמרי-שיער על המנטליות "שלהם", על פיגורם התרבותי, על דבקותם הנוקשה בדת ובמסורת.. סוניה גם היא מתנגדת לחתונה, שהיא הסבירה לצביקה את השוני שבין עולמו לעולם של נילי) (עמיר, 2009: 170) כאן מוצאים את דחיית קהילת הקיבוץ המערבי את קשרי חבריה בקשר של נישואין עם בת מזרחית, בשל ההבדל הגדול בין אופיין של שתי הקהילות השונות, שכן אנו מגלים שחבריו של צביקה אלם מסתפקים בהתעללות בו משום שיש לו קשר עם נילי, אך הם רצו למנוע את המשך קשר זה על ידי יצירת סיפורים מפחידים על אופי החברה המזרחית כדי לסכל את פרויקט הנישואין ביניהם. סוניה, שתמיד עשתה מאמצים להשיג השתלבות חברתית, דוחה גם היא את הנישואין הללו. כל הדברים הללו נגרמים עקב הבדל ערכים שהוביל לסכסוך חברתי בלתי ניתן לגישור. הציטוט השני אינו שונה מהראשון, אך ההבדל הוא שהגבר (נורי) הוא מזרחי והאישה (ניצה) היא ממוצא מערבי, כפי שאנו מגלים שנורי רצה להתחתן איתה, אך היא סירבה בגלל מוצאו המזרחי, כדלקמן: (ניצה הבלונדינית השיבה לי ב"לא רוצה" פשוט ובהיר כל-כך, שאחריו לא נותר שמץ ספק. "לא רוצה" חד וחלק ומכאיב מאוד. ניסיתי לבלוע את עלבוני בשקט, אבל בלילות הארוכים הוא הוסיף לצרוב ולצלוב אותי. כדי להתנחם הייתי אומר לעצמי: זה לא נגדך אישית זה מפני שאתה "לא משלהם", אך ללא הועיל. התקפלתי בתוכי ומחסות לא-עביר אטם את רגשותי.) (עמיר, 2009: 203). כאן אנו מוצאים את כמות הכאב הפסיכולוגי והעצב העז שסבל נורי עקב אהבתו לנערה פולנייה שסירבה להיות איתו בגלל ההבדל בערכים החברתיים ביניהם, משום שערכים הם מקור לסטנדרטים, קריטריונים, אמצעים ומטרות האחראים על ארגון היחסים החברתיים ועל טבעם. לכן, נוצר קונפליקט ערכים אשר מטבעו קובע, מגביל ושולט בדפוסי היחסים החברתיים בחברות שזה עתה נוצרו.

2- ערוב בין המינים: ערכים מאופיינים בכך שהם מחייבים וכוללים חובות ואיסורים. הם מאופיינים בקדושה ומחייבים את הפרט לדבוק בהם, תוך הבטחת יישומם בעוצמה ובתקיפות באמצעות מנהג, חוק או שניהם, כגון הערכים המוסתיים את היחסים בין המינים. (ابراهيم, 1962: 19). תופעת הערוב האקראי בין המינים אסורה ומוגבלת בחברות המזרחיות, בשל הערכים והמנהגים השוררים בחברות אלו, בין אם דתיים ובין אם מסורתיים. כאן אנו מוצאים כי יהודי המזרח התנגשו בתופעה זו הנפוצה בחברה הקיבוצית, מה שהוביל לניגוד ערכים שהביא לחוסר אינטגרציה מבחינה חברתית. וכדלקמן: ("בנות במכנסים קצרים! פחם עליהם!" סיננה אשה אחת

בערבית. "תוציאו אותן מפה. יקלקלו את הבנות שלנו" צווחה האשה, ובעברית: " זה אסור מן התורה! אסור". הבינו הבנות איכשהו שהדברים אמורים בהן ונסוגו אל פתח הצריף, נכלמות ולא מבינות במה חטאו. הפעם יצאתי גם אני מגדרי: " בנים לחוד ובנות לחוד, ובלי מכנסיים קצרים. בסדר?". צעק נחצ'ה: " נורי פועל בניגוד לעקרונות של התנועה! הבטיח להם פעולות נפרדות לבנים ולבנות..." זה בניגוד לפרינציפים שלנו, בניגוד לערכי הסוציאליזם: לא יכולים להשלים עם תנועה חד-מינית". "סוף העולם!" צווחה האשה. נחצ'ה: הבנים והבנות שנולדו בקיבוץ, לא על ילדי המעברה שבקיבוץ. " סוף העולם! מחרתיים יום-כיפור צריך להתפלל בשביל הנשמה שלהם". (עמיר, 2009: 188-189-192-236). כאן, הסופרת חושפת בפנינו קונפליקט ערכי חמור בין אישה ערבייה לנורי מצד אחד, לבין נחצ'ה מצד שני, שכן האישה דוחה את ערכוב הבנים והבנות ודוחה עירום של בנות, והמניע שהניע אותה לדחייה זו הוא מניע דתי, משום שערכוב בין המינים בדרך זו אסור על פי ההלכה היהודית, באשר לנורי, שהוא גיבור הסיפור וסמל לילדי המזרח, גם הוא דוחה ערכוב בין המינים על פי המנהגים המזרחיים בהם הוא מאמין, מה שהוביל לכעסה של נחצ'ה, המייצגת את תרבות הקיבוץ. כעס זה הוא תגובה להתנהגותו של נורי, המפרה את ערכי וחוקי הנהלת הקיבוץ, משום שסוציאליזם הוא עיקרון יסוד בקיבוץ, שבו כל מי שחי בקיבוץ חולק הכל, כולל מגורים משותפים לבנות ובנים יחד. כאן אנו מוצאים סכסוך עז בין שתי תרבויות הנבדלות זו מזו בכל פרט. סכסוך זה הוביל לכישלון האינטגרציה החברתית בהקשר זה.

3- השתתפות בעבודה: הצלחתו של אדם בעבודה מחייבת הכרה בערכו ובכבודו של האדם. לעיתים אנו מגלים שהאחרים על העבודה אכפת להם ממה שהעובד מייצר ואינם אכפת להם מהעובד עצמו, וזה משפיע על הסתגלותו לעבודה. לכן, אנשים לא יכלו להמשיך בעבודות שהצטרפו אליהן בגלל הקונפליקט שמצאו בין מה שהם מאמינים בו לבין מה שקשור למקצוע. (فهمي، 1977: 163). כפי שעולה בבירור בהציטוט הבא: ("קחו מעדרים!" אמר פייבוש הראה לנו כיצד לעזור. המעדר היה כבד וידי האדימה באמצע השורה בערה ידי והתנפחה. "הידיים שורפות" אמר יגאל. "די! אני לא יכול יותר די!" צרח הרצל וזרק את המעדר. "הידיים" אמרתי והראיתי לו את כפות-ידי הפקועות. "שום דבר" אמר פייבוש בלי להתרגש" העור יתרגל כמוכם. " הביאו אותנו לנקות חרא של פרות" אמר אבנר. " אותי שלחו לנקות חרא של בני-אדם" אמר יוסף. כמה חברים לא הלכו לעבודה, אחרים לא נשמעו לאחראים וברחו. " אני לא אנקה בתי-שימוש" צרחה אילנה. " בעיראק לא עבדנו" קרא יגאל. " פה ארץ-ישראל והיא נקנית רק בעבודה" הייתה אותם סוניה. "ארץ ישראל לא רפת!" השיב לה אבנר. יגאל ביקש פטור מהעבודה בזבל, סוניה וישי לא השלימו עם סירובנו להשתלב בעבודה בענף זה. "שהילדים שלכם יעבדו בזבל" אמר אבנר. סוניה "אנחנו נסלק מהקיבוץ את כל סרבני העבודה". " היהודים שם היו רופאים, מורים, סוחרים" אמרתי. "הייתי סטודנט לכימיה בוורשה. עזבתי את הלימודים כדי לעלות לארץ, וכל זה בשביל לעבוד בזבל?" אמר זולק.) (עמיר, 2009: 63-64-65-66-69-71-72). הציטוט הנ"ל הוא דיאלוג בין תושבי המעבר לבין פקידי הקיבוץ בנוגע לעבודה. אנו מגלים שהם שיבצו את תושבי המזרח לעבודות קשות ונמוכה. הבנים לא יכלו לשאת עבודות מסוג זה. חלקם התלוננו בגלל קושי העבודה והפציעות שספגו בידיהם. אחרים לא יכלו לשאת את העבודה בפח האשפה ולשטוף את השירותים. חלקם החלו להתלונן בפני ישי, שהיה המפקח על העבודה, אבל ישי ענה בלגלוג שתתרגל לעבודות האלה, ואחרים התלוננו בפני סוניה, המורה בקיבוץ, שענתה שעליך לעבוד בכל עבודה שתוטל עליך כדי לבנות את המדינה, כאשר הבנים התייאשו ממילוי דרישותיהם, הם החלו להתחמק מעבודה ולא לציית להוראות המפקחים, מה שהרגיז את סוניה, שאימה שכל מי שלא יעבוד ירחק מהקיבוץ. אבנר ענה: "למה אתם לא גורמים לילדיכם לעבוד בעבודות הזולות האלה?" אז החלו הבנים להשוות את חייהם של יהודים מחוץ לישראל, ואמרו שהם היו טובים ועבדו בעבודות מכובדות כמו רפואה, חינוך, מסחר ועוד, אך לאחר עלייתם לישראל, מצבם הידרדר בכל ההיבטים, כולל בתחום העבודה, מסיבות אלה, היה בלתי אפשרי להתרגל ולהסתגל לעבודה בישראל, והשתלבותם עם הממונים עליהם הייתה קשה מאוד משום שחשו שלא מכובדים כאזרחים בחברה החדשה. בסוף, הם לא הצליחו להשתלב בחברה.

4- השתתפות דמוקרטית והייצוג במוסדות חברתיים: מוסדות חברתיים הם מוסדות שמטרתם להנציח את הרקע התרבותי על ידי החייאת התרבות המסורתית. מוסדות אלה משמשים כמסגרת המשפרת שייכות וזהות, מסייעת בשמירה על סולידריות חברתית וחיזוק הקשרים בין החברה לחברי הקבוצה. (درسو، 2002: 26). השתתפות במוסדות אלה מובילה לשיפור הזדמנויות להשתלבות, לשיפור ערוצי התקשורת בין יחידים לפקידים, לעלייה בנאמנות ותחושת האחריות, לשיפור ביצועים ולהשגת לכידות חברתית בין יחידים. הם מהווים את התנאי הבסיסי לפיתוח קהילתי. (غيث، 1982: 20). לכן, אנשי אל-מעברה רצו להשתלב מהיבט זה, ונציגם בכך היה נורי, כפי שמופיע בציטוט הבא: (סדר- היום של האסיפה היה ארגון חיי התרבות של החברה והם דיברו בחופשיות, כאילו לא היינו באולם. אמר היושב-ראש: " חלק מפעילות התרבות שלנו יהיה בשיתוף עם חברת הנוער העיראקית". " אין שום בסיס לשיתוף-פעולה איתם" בעל הקול יצא מהאולם ואחריו יצאו רבים אחרים. "אם אתם לא רוצים שיתוף-פעולה איתנו, לא צריך" אמר נורי. מנהל האסיפה סיכם את הדיון ואמר שצריך לשתף-פעולה, ושבת-הספר האזורי יצמיד לנו שני מדריכים תנועתיים. ביום שהכריזו ישי שיהיו בחירות התגודדו הקבוצות סביב המועמדים וכשם שהתלכדו מהר כך התפוררו באחת. הבל סברו שבחירתם תחזק את מעמדם בעיני המדריכים ותזכה אותם ביותר חופשות; היה עלינו לבחור בשמונה חברים לכל הוועדות. כל אחד שיבח את משפחתו ואת ייחוסה בעיראק. הכל פיזרו הבטחות וסילסלו דברי חנופה, והתחרות היתה אכזרית. נילי: " חלס עכשיו דמוקרטיה! כל אחד זכאי לבחור ולהיבחר". מצול: " ובכלל לא מבין כל הדמוקרטיה שלכם, אתם המנהלים, בעלי-הבית? בשביל מה בחירות, ועדות? בשביל מה? ". (עמיר, 2009: 77-78-88-90-97). היו אגודות ומוסדות קהילתיים בתוך הקיבוץ, והם נוהלו ופוקחו על ידי דמויות מהקיבוץ, לכן, לאחר הגירת יהודי המזרח לפלסטין הכבושה, על מוסדות אלה למלא את תפקידם בקירוב יהודים אלה על מנת להשיג אינטגרציה חברתית ולחזק את הקשרים ביניהם. הם ביצעו פעילויות שונות למטרה זו, והזמינו את יהודי המעברה להשתתף עמם ולקחת חלק בעבודתם של מוסדות אלה. בציטוט זה אנו מוצאים שבפגישה הראשונה בה השתתפו נורי וחבריו מטעם אגודת הנוער העיראקית, התקבלה החלטה על ידי יו"ר המושב כי יש לקיים פעילויות תרבותיות וחברתיות בשיתוף פעולה עם יהודי מעברה ואלה הכלולים תחת הכותרת (אגודת הנוער העיראקית), אך אנו מוצאים התנגדות לכך מצד רבים מיהודי הקיבוץ שנכחו בפגישה זו, והם הביעו את דחייתם להחלטה זו על ידי עזיבת אולם הישיבות, לכן, נורי התנגד לעזיבתם ולדחיית ההחלטה, והוא גם סירב לשותף פעולה ולהשתתף איתם, אך ראש הישיבה התעקש ליישם החלטה זו בשטח. בחלק השני של הציטוט הזה, בנוגע לבחירות דמוקרטיות, ישי הכריזו על בחירות לבחירת חברים לכל הוועדות החברתיות והתרבותיות בקיבוץ. חלק מהיהודים מהמעברה השתתפו בבחירות אלו כדי לייצג את אנשי המזרח בוועדות אלו. עם זאת, הבנו שהבחירות הללו היו רשמיות ולא דמוקרטיות, בהתבסס על התנגדותיהם של חלק מאנשי המעברה. לדוגמה, נילי לועגת לדמוקרטיה הקיבוצית ולקיום בחירות. גם מצול לא משוכנעת לגבי הדמוקרטיה משום שהם אלה שמנהלים ומפקחים על המוסדות, אז מה הצורך לקיים את הבחירות הללו? כאן אנו מגלים שהשתתפותם של יהודי המעברה בניהול הוועדות היא שטחית ואינה אמיתית, והם לא ביקשו שינוי אמיתי מתוך סיסמת הדמוקרטיה, מסיבה זו הם נכשלו שוב בהשתלבות חברתית מבחינת עבודה קהילתית וייצוג מוסדי.

5- שייכות: זהו המצב שבו הפרט מהווה חלק ממבנה חברתי מסוים או מקבוצה מסוימת. שייכות מתייחסת לתחושת הגאווה והשייכות למולדת, להעדפת חיים בה על פני כל מקום אחר, להינשא לילדיה, לדבוק בטבעה ובמנהגיה ולשימור מורשתה ויכולותיה. (علونه، 2017: 26) הציטוט הבא לקוח מעמודים שונים מרומן, המראה כי יהודי המזרח לא היו שייכים לקיבוץ: (ולא חשתי אף שמץ ממה שחשתי שם בבית-הכנסת בבגדד... " יש פה עוד עירקים?" שאלתי. " הרבה, צרף שלם" רווח לי...מאין אתה? "מעירק", אני ממרוקו ואתה מעירק וכולנו בישראל.. הבניינים הגבוהים של חיפה לא היו דומים לאלה של שם, בשארע אל-רשיד הרחוב המרכזי של בגדד שהזכיר לי את רחוב ילדותי, שוק, מסעדות, דוכני גלידה, בית-כפה, ערבי חובש תרבוש, כמו שם אמרתי בכל זאת קצת בגדד. כמה רוצים הייתי שנגור כולנו יחד כל המשפחה. שם מטעי הדקלים האינסופיים של בצרה... בעיניהם אנחנו גוש אחד, כאילו אין לנו שמות פרטיים וזהות אישית, אמר פייבוש: "העיראקים זה לא האזוריים שלנו" ... דבר אחד ידעתי, המעבר מעיראק למעברה כופף את קומתי, הרס את עולמי ואת

עולמם של הורי... גם לחמולות אני כבר לא שייך. אני כבר לא יודע מי אני... אלה לא יקבלו אותנו לעולם ולעולם נרגיש מנוכרים בחברתם) (עמיר, 2009: 231-223-166-114-113-46-44-38-21-13). נציין כאן שנושא השייכות הוא תחושה פסיכולוגית שאדם חש כלפי מקום וחברה ספציפיים, אנו מגלים כי 'יהודי המזרח' ובמיוחד העיראקים, חשו ניכור פסיכולוגי ומרחבי וחוסר שייכות בקיבוץ, מנקודת מבט פסיכולוגית ודתית, נורי מתאר את תחושת אי הנוחות שלו לקראת ביצוע טקסים דתיים ואת געגועיו לבית הכנסת בבגדד. מנקודת מבט מרחבית, הוא עונה שהוא מעיראק ולא אמר להם שהוא ממעברה משום שהוא מרגיש תחושת שייכות אמיתית לארץ הולדתו ולא למולדת החדשה, מבחינה חברתית, הוא לא הרגיש יציב ומשולב עם תושבי הקיבוץ, אלא חש נוסטלגיה לחיות עם משפחתו בבגדד. זאת בשל תחושת חוסר כבוד כלפי שמם וזהותם התרבותית. לכן, אנו מוצאים אותו מתאר לנו את רגשותיו המנופצים ואת חלומותיו שנעלמו לאחר עלייתו לארץ פלסטין הכבושה. הוא אינו חש תחושת שייכות אליהם, והוא חש ניכור אליהם ואינו שייך לשום דבר בקיבוץ, משום שקבוצת המארחת היא זו שקובעת את שייכותו של האדם ואת התייחסותו אליו כחלק ממנה וזהותה.

המסקנות : לאחר סיום המחקר, הגענו למסקנה הבאה:

- קונפליקט הערכים בין יהודים הוא טבעי מאוד, משום שהם נולדו בחלקים שונים של העולם, חלקם במזרח, חלקם באירופה וחלקם במערב. לכן, ההבדל בסביבה התרבותית ביניהם מוביל לקונפליקט הזה, שנמשך עד היום.

- בראשית הקמת המדינה העברית, נעשו מאמצים רבים מצד פקידיים בקיבוצים לשלב את היהודים בינם לבין עצמם על מנת ליצור חברה יהודית חדשה בעלת זהות לאומית אחת. אולם, כל המאמצים הללו כשלו בהשגת שילוב זה, בידעה שכל הפקידים ומקבלי ההחלטות בקיבוצים אלה הם יהודים ממוצא אירופי ומערבי. גם אם שילוב זה יושג, האפליה החברתית והמעמדית נותרה בעינה משום שיהודים אשכנזים אינם משוכנעים שהם שווים ליהודים ספרדים.

- שפה היא המפתח לתקשורת תרבותית, ותקשורת זו חשובה מאוד, שכן היא מביאה להעברת תכונות תרבותיות מסוימות בין יהודי המזרח והמערב, ולהתרחשות של אינטראקציה חברתית המובילה להשגת אינטגרציה תרבותית וחברתית בין יהודי המעברה לתושבי הקיבוץ, עם זאת, מצאנו שלכל קהילה יהודית יש שפה משלה, וקהילה זו מתעקשת לדבר בשפת האם שלה. חלקן דוברות פולנית, חלקן דוברות צרפתית, ואחרות דוברות ערבית, בעוד שהן אמורות לדבר רק שפה אחת, עברית, על מנת להשיג תקשורת תרבותית.

- לסביבה החברתית יש השפעה משמעותית על עיצוב הזהות התרבותית, אשר בתורה משפיעה על התפתחות אישיותו של הפרט. לכן, ההבדל במנהגים, במסורות ובערכים החברתיים הוביל לכישלון האינטגרציה בין קהילות יהודיות שונות. אנו מוצאים כי ערכים מסוימים של סובלנות וקבלת הזולת נעדרים בקרב יהודים, וכי ערכים אלה, המאפיינים את הקבוצה, משפיעים רבות על מידת התקשורת שלהם זה עם זה. ככל שאנשים השייכים לקבוצה אתנית סובלניים ומקבלים יותר כלפי אחרים, כך יהיה להם קשר תקשורתי עמוק יותר, וזה סולל את הדרך להשגת הסתגלות ושילוב תרבותיים וחברתיים בקרב יהודים.

- יחסים חברתיים מתחילים במגע, והתנאי למגע הוא שקיים תהליך אקולטורציה בין קבוצות שונות. אקולטורציה היא תחילתו של תהליך האינטגרציה, המתרחש כאשר קבוצה חברתית עוברת מסביבה חברתית אחת לאחרת השונה ממנה בדפוסייה התרבותיים. תכונות תרבותיות מסוימות מועברות בין קבוצות שונות, ואז מתרחשת אינטראקציה חברתית הכוללת היבטים שונים של החיים, עם זאת, מצאנו כי תהליך האקולטורציה לא היה קיים בין יהודי מעברה לתושבי הקיבוץ, למרות כל המאמצים שעשו פקידי הקיבוץ להעביר מאפיינים תרבותיים מערביים ואירופיים ליהודי המזרח. דבר זה נדחה על ידי יהודי המזרח על מנת לשמר את זהותם התרבותית, משום שתהליך האקולטורציה היה מצד אחד שרצה לכפות את תרבותו על אחרים.

- יהודי המעברה התנגשו עם השיטה הסוציאליסטית ששררה בהנהלת הקיבוץ, מה שהוביל לדחייתם של שיטה זו ולהופעת הפרעות והפגנות במטרה לתקן את השיטה הלא הוגנת הזו נגד יהודי המעברה, משום שהם רואים

שליהודי הקיבוץ יש כסף ורכוש פרטיים והם כופים שיטה זו על יהודי המעברה כדי להישאר מהמעמד העני שקל לשלוט בו.

- בנוגע לתרבות הדתית, יישום ההלכה היהודית, ופרקטיקה של טקסים ותפילה, מצאנו הבדל משמעותי ברמת היישום והמחויבות, שכן יהודי מעברה מחויבים ומיישמים את הדת היהודית יותר מתושבי הקיבוץ, מה שהוביל לחוסר הסתגלות והשתלבות בהקשר זה. - בנוגע לעבודה וייצוג דמוקרטי בקהילה ובמוסדות המנהליים בקיבוץ, בהם יהודי המעברה אמורים להיות שותפים אמיתיים עם יהודי הקיבוץ בעניין זה, מצאנו כי יהודי המעברה הוטלו עליהם משימות פשוטות וחסרות כבוד כגון עבודה באשפה, ניקוי שירותים וכו', והם לא יכלו להשתתף בעבודת הנהלת הקיבוץ, וגם לא בוועדות הקהילה. - שייכות: יהודי המזרח לא חשו תחושת שייכות לחברה החדשה בפלסטין הכבושה עקב כל מה שדנו בו במחקר. יהודי המזרח תמיד חשים נוסטלגיה לעבר היפה ולמקום הולדתם, מה שהוביל לתחושה של ניכור תרבותי, חברתי ומרחבי. זה מוביל לתחושת חוסר שייכות, מה שמוביל בתורו לכישלון בהשגת אינטגרציה תרבותית וחברתית בקרב יהודים בישראל.

ביבליוגרפיה:**המקורות העבריים:**

- איתן,רחלי אברהם,(2011) , מבגדד לישראל: עיון משווה בטרילוגיה של אלי עמיר : יסמין מול מפריח היונים ותרנגול כפרות , עם עובד.
- אל- עתאבי ,רעד חסן עלי, 2016 ,כפילות הזהות והשפעתה על סגנונו של שמעון בלס "עיון בכמה מיצירותיו", חיבור מוגש למועצת פקולטת השפות/אוניברסיטת בגדאד כמילוי חלק מהדרישות לשם קבלת תואר "דוקטור לפילוסופיה בשפה העברית", עבודה שלא פורסמה.
- גוברין,נורית, (2015) , קריאת הדורות- ספרות עברית במעגליה,כרך ו"הוצאת גוונים ואוניברסיטת תל-אביב.
- הון, ע" (2019) .אלי עמיר, ספר חדש וגם אקטואליה, הזמן הירוק, שבועון הקיבוצים, מס 1685, עמ 12 .
- קזז,נסים,(1991), היהודים בעיראק במאה העשרים , מכון בן צבי , ירושלים.
- מורד,אמיל,(1972) ,מבבל במחלת , ירושלים, עם עובד.
- עמיר, אלי. (2009), תרנגול כפרות ,עם עובד , תל-אביב.
- עמיר, א'. (16/6/2011) . "לאן נעלמו מפריחי היונים? מסע אישי ספרותי בעקבות הטרילוגיה", הרצאה שנשא עמיר באוניברסיטת בר-אילן לרגל קבלת תואר דוקטור לשם כבוד לשנת תשע"א.

המקורות הערביים:

- ابراهيم، الدكتور نجيب اسكندر واخرون، ١٩٦٢ ،قيما الاجتماعية واثرها في تكوين الشخصية ، مكتبة النهضة المصرية.
- الحصري، ساطع ، ١٩٨٥ ، أبحاث مختارة في القومية العربية، ط٢، دار المستقبل العربي للنشر ، مصر .
- الحسن، الدكتور احسان محمد، ١٩٩٩ ، موسوعة علم الاجتماع، الدار العربية للموسوعات، بيروت.
- الرشدان ، مازن بن عبد الله بن ابراهيم ، ٢٠٢١ ، دور الجامعة في مواجهة صراع القيم من وجهة نظر اعضاء هيئة التدريس في جامعة حائل، مجلة القراءة والمعرفة ، ج٢، المجلد ٢١ .
- بدوي،الدكتور احمد زكي، ١٩٨٢،معجم مصطلحات العلوم الاجتماعية،مكتبة لبنان، بيروت.
- درسو ، كوثر عبد الرؤوف برشك، ٢٠٠٢، مستوى الاندماج الاجتماعي والثقافي للمرأة الشيشانية في المجتمع الاردني ، رسالة ماجستير غير منشورة، كلية الدراسات العليا / الجامعة الاردنية.
- حسن،د.عبد الباسط محمد ، ١٩٨٥، اصول البحث الاجتماعي، ط٣، دار التضامن ،القاهرة.
- حسن علي، رشا، ٢٠٢٣،العنصرية والاعتراق وتجلياتهما في رواية "ديك الفداء" للكاتب الإسرائيلي إيلي عامير. مجلة مركز بابل للدراسات الإنسانية،مج. ١٣، ع. ٢ .
- حمزة ،كريم محمد ، ٢٠١٢، الشباب مخاض الاندماج والاستبعاد، دراسة أعدت للمشاركة في تقرير التنمية البشرية الوطني الثالث في العراق، بغداد.
- حمزة مختار، الدكتور، ١٩٧٩، اسس علم النفس الاجتماعي، دار المجتمع العلمي، جدة.
- سليم ، مصطفى شاکر، ١٩٨١ ، قاموس الانثروبولوجيا، جامعة الكويت، الكويت.
- عمر،د.معن خليل ، ١٩٩٦، مناهج البحث في علم الاجتماع ، عمان ، دار الشروق، ط١.
- علاونه، ربيعة، ٢٠١٧، الانتماء وعلاقته بتحقيق الذات لدى الطالب الجامعي، مجلة العلوم الانسانية والاجتماعية ، عدد ٣٠، الجزائر.
- عبد الله، شيماء بدر، ٢٠٢٠، التأسيس الايديولوجي لمكانة المرأة في التوراة والفكر اليهودي(نساء الانبياء نموذجا)،مجلة كلية التربية/جامعة واسط، العدد ٤٠، الجزء ١. <https://doi.org/10.31185/eduj.Vol1.Iss40.1546>
- غيث، عاطف واخرون، ١٩٨٢، محاولات علم الاجتماع المعاصر ، اسس نظرية ودراسة واقعية ، دار المعرفة الجامعية، الاسكندرية.

- فهمي، الدكتور مصطفى، ومحمد علي القطان، ١٩٧٧، علم النفس الاجتماعي، مكتبة الخايجي، القاهرة، ط ٢.
- راضية، بوزيان، ٢٠١٨، الاندماج الاجتماعي للشباب في المجتمع العربي: الآليات والمتطلبات، مجلة انثروبولوجيا، مجلد ٤، عدد ٧.

המקורות האנגליים:

- Greenberg , Joseph, 1995, Language, Culture, and Society" edited by" Culture and Language", Ben G. Blount, Wavel and Press.
- Kroeber and Clyde Kluckhohn , 1952, Culture: A Critical Review of Concepts and Definitions, Vintage Books, New York.
- Park, Robert and Ernest Burges, 1971, Introduction to the sciences of sociology, University Of Chicago ,Chicago Press.
- Raymond Williams, 1983, Culture and Society 1780-1950, Columbia University Press ,New york.
- Robin William, 1972, the concept of value in International Eneylopedia of social sciences . Ed. By David sills .N.Y. The Macmillan Co. And the free press.
- Snir,R. (2003). "Amir, Eli", Jewish Writers of twentieth Century, Sorrel Kerbel (Editor), New York, London.
- Trentmann Frank, 2012 ,The Oxford Handbook of the History of Consumption, Oxford University Press.

אינטרנט:

- <https://he.wikipedia.org/wiki/קיבוץ>